

УДК 821.111-313.1.09Неш
DOI: <https://doi.org/10.17721/lf.54.23.16>

Людмила ФЕДОРЯКА, канд. філол. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0003-0987-9544
e-mail: fedoryaka.lyudmila@gmail.com

Криворізький державний педагогічний університет, Кривий Ріг, Україна

СПЕЦИФІКА ТА ФУНКЦІЇ ЛАТИНОМОВНОГО ДИСКУРСУ У ПРОЗІ "БОЖЕВІЛЬНОГО ГРЕКА" ТОМАСА НЕША

Вступ. Розглянуто специфіку функціонування латиномовного дискурсу у творчості елізаветинського письменника-сатирика Томаса Неша (1567–1601?). Роман "Нещасливий мандрівник" (1593) і памфлет "Пірс Безгрошовий" (1592) постали предметом дослідження в цій розвідці через те, що в них Неш найчастіше послуговується латиномовними сентенціями з "Любовних елегій" Овідія. Класична гуманітарна освіта в коледжі Сент-Джонс, щира зацікавленість античною літературою й культурою, відмінне знання латини викликали появу латиномовного наративу у його творах, і ці ж фактори допомогли визначити особливості його використання у сатиричних творах Т. Неша.

Методи. Для визначення специфіки латиномовного дискурсу у двох творах Т. Неша використовувалися різні методи. Пріоритетними для літературно-критичного осмислення текстів були аналітичний, синтетичний і культурно-історичний методи. Для аналізу обрано текстологічний, стилістичний, біографічний і інтерпретаційний методи дослідження.

Результати. Підкреслюється, що улюбленим античним класиком Неша був Овідій, цитати з поетичних творів якого збагачують текстову тканину більшості творів англійського письменника. Їхнє застосування яскраво свідчить про ерудицію, енциклопедичність знань і невичерпну творчу енергію одного з найрозумніших із-поміж "university wits". Однак, головною метою статті було встановлення ролі Овідієвих висловлювань у Нешевих творах.

Висновки. Аналіз декількох фрагментів із загаданих творів англійського автора дозволив зробити висновок про те, що латиномовні запозичення потрапляють у залежність від сатиричної стихії англійського твору, унаслідок чого втрачають притаманний оригінальній версії емоційний і прагматичний зміст і починають функціонувати як інтенсифікатори авторських сатиричних імперативів.

Ключові слова: латиномовний дискурс, Томас Неш, Овідій, "Нещасливий мандрівник", "Пірс Безгрошовий", сатирична поетика.

Вступ

Елізаветинського письменника Томаса Неша (1567–1601?) у наукових колах знають здебільшого як талановитого сатирика. І це попри те, що сам він "ніколи не вживав слова "сатира" і не називав своїх творів сатиричними" (Stern, 2017, с. 180). Це за нього зробили колеги по перу: Р. Грін назвав його "англійським Ювеналом", а Т. Деккер – "гострослівним сатириком". Упродовж короткої професійної кар'єри Неш плідно працював і сповна виправдовував ці почесні перифрази. Десять різножанрових творів, у кожному з яких він порізно демонстрував свою сатиричну візію тогочасної дійсності, можуть слугувати підтвердженням його магістрального амплуа письменника-сатирика. Викри-вальні памфлети принесли йому широку популярність, але водночас, за гіркою іронією долі, завдали шкоди як по життю, так і після смерті: у 1599 р. усі його твори були спалені, друк нових заборонений, а Неш протягом трьох наступних століть був повністю забутий.

Мета статті полягає у встановленні специфіки і функціональності латиномовного дискурсу, що репрезентований у різножанровій творчості елізаветинського сатирика Томаса Неша.

Огляд літератури. Реінкарнація його літературної постаті розпочалася лише наприкінці XIX ст. Завдяки зусиллям зарубіжних і відчизняних літературознавців XX і XXI ст. (Р. Ховарту, Р. Б. Маккерроу, Е. А. Бейкеру, В. Р. Девісу, Дж. Джуссеранду, Дж. Стіну, М. Сузукі, Дж. Гіббарду, Дж. Стіну, Л. П. Приваловій, Л. Д. Федоряці), творчий генезис, внесок Неша у формування елізаветинської традиції "novel" та розбудову елізаветинського памфлету зараз можна вважати вивченими. Проте досі залишаються якщо не білі плями, то деякі біографічні та здебільшого творчі лакуни, заповнення яких сприятиме більш глибокому і всебічному

осмисленню його творчої персоналії. Одна з таких прогалин – латиномовні запозичення у творах Т. Неша.

Методи

Для досягнення цієї мети використовувалися різні методи. Пріоритетними для літературно-критичного осмислення роману "Нещасливий мандрівник" і памфлету "Пірс Безгрошовий" було обрано аналітичний, синтетичний і культурно-історичний методи. Для аналізу цих творів у розрізі особливостей і функціонального призначення латиномовних запозичень використовувалися текстологічний, стилістичний, біографічний і інтерпретаційний методи.

Результати

Одразу треба зазначити, що представлені латиною сентенції помітні навіть під час початкового ознайомлення з роботами англійського письменника. У цьому плані він солідаризується з багатьма колегами по перу. Функціонування латиномовних запозичень у творах елізаветинських письменників віддзеркалює проблему засвоєння античної спадщини тогочасною англійською культурою. Залучення латини до англійського літературного наративу відбувалося насамперед у процесі безпосереднього знайомства з давніми текстами, а саме під час викладання й широкого загального вжитку латинської і грецької мов у різних сферах суспільного життя.

Інтерпретації та переклади античних творів англійськими авторами виявилися значно результативнішими шляхами проникнення античної спадщини в культурні й академічні осередки. Майстри художнього слова надихались безсмертними творіннями Овідія, Вергілія, Горація, Сенеки, Теренція. Орієнтація на Сенеку, наприклад, відчутна в "Іспанській трагедії" Т. Кіда (1587), ліриці Т. Лоджа, драматургії В. Шекспіра. 1566 р. В. Елдінгтоном був здійснений переклад "Золотого Оsla" Апулея, а у 1567 р. – переклад "Метамор-

фоз" Овідія А. Голдінгом. Сюжети давньогрецьких і латинських трагедій і комедій, що спочатку ставились у студентських театрах, згодом використовувались професійними літераторами. Наприклад, "Сапфо і Фео" Дж. Лілі (1580) є драматично розробленою версією одного з епізодів "Метаморфоз" Овідія. Як зазначає Н. М. Торкут, "античну філософію у свідомості елизаветинців уособлювали насамперед Платон і Арістотель, риторика – Арістотель, Цицерон і Квінтіліан, історіографію – Тит Лівій, Плутарх" (Торкут, 2000, с. 51).

Тож, як бачимо, популярні тоді античні автори, сюжети й образи класичної літератури виявилися міцним літературним фундаментом, на якому виростили твори пізньоренесансних men-of-letters. Одним із таких письменників був і Томас Неш, якому належить розробка персонального алгоритму запозичення з античних джерел.

Дискусія і висновки

На відміну від своїх творчих побратимів, він не був *прямим* інтерпретатором давніх сюжетів і міфів. У поемі "Вибір коханок" ("The Choice of Valentines", 1593) Неш вдається до інтерпретації Овідієвого сюжету про Венеру і Адоніса, але вона відбувається через посередництво поеми В. Шекспіра "Венера і Адоніс", тобто апелює Неш більше до Шекспіра, ніж до Овідія. У одному з епізодів бурлеску "Нешева пісня їжа" ("Nashe's Lenten Stuff", 1599) Неш переосмислює легенду про Геро і Леандра, але водночас прямо апелює до твору "Геро і Леандр" відомого тогочасного літератора К. Марло, який до цього скористався відомим сюжетом Овідія.

Тому, вочевидь, у питанні наслідування жанру та сюжету античної літератури Т. Неш надає перевагу *реінтерпретації* Овідієвих сюжетів крізь призму вже написаних творів своїх сучасників. У випадку з міфом про Геро і Леандра в бурлеску Неша залишається незмінною лише ідея, а сам античний міф, що має еротичне забавлення у творі Марло, набуває діаметрально іншої конотації і слугує прийомом реалізації сатиричної візії англійського соціуму в останньому творі письменника (Федоряка, 2023). І з міфом про Венеру і Адоніса ситуація схожа: у 1593 р. Шекспір написав романтичну поему "Венера і Адоніс", основа якої – Овідієвий сюжет про кохання, а Неш у цьому ж році написав порнографічну поему "Вибір коханок", у якій ідеться про відвідини одним молодиком будинку розпусти, а розбещеність англійських жінок є ключовою проблемою. Коли порівнювати соціокультурні обставини й літературні фактори творення названих поем Шекспіра і Неша, то виникає припущення про поему останнього як таку собі "відповідь Шекспіру", дуже віддалений переспів або навіть твір, якому Неш змагався у поетичній майстерності з Шекспіром. Очевидно одне – власною інтерпретацією античного сюжету цей твір назвати навряд чи можна, а реінтерпретацією з метою використання класичного сюжету як інструмента Нешевої критики – такий висновок виглядає більш прийнятним у контексті його амплуа письменника-сатирика.

Щодо *прямого* запозичення античної класики, то, на наш погляд, більш цікавим і значущим для Т. Неша було *цитування* із класичних творів. Традиційно для елизаветинської доби такі цитування виконували роль "містка" між різними культурами і каналу збереження й популяризації античної спадщини. Проте виключно в контексті Нешевих творів доцільніше говорити і про інше призначення запозичень, і про особливості структурування латиномовного дискурсу.

Під латиномовним дискурсом у цій розвідці пропонуємо розуміти різні за обсягом і семантикою оригі-

нальні запозичення з античних джерел, які сприяють розширенню концептуального смислу і виступають компонентами сатиричної поетики англомовних творів елизаветинського письменника Т. Неша. Неш вільно володів двома мовами – англійською і латиною, і цей фактор спричинив появу цікавих за змістом і неповторних навіть за візуальними показниками художніх текстів. Їхня специфіка полягає у співіснуванні в різних текстових пропорціях домінуючого англомовного з підпорядкованим йому латиномовним наративом. Тож варто говорити, передусім, про демонстрацію у елизаветинському художньому тексті досконалого мовного білінгвізму, який є показником високої мовної свідомості його автора Т. Неша. Як наслідок, *усі його твори рясніють великою кількістю латиномовних цитувань із творів античних поетів і філософів – Овідія, Віргілія, Горация, Цицерона, Арістотеля*. Тож поняття "латиномовний дискурс" для позначення корпусу *численних і цілеспрямованих* запозичень із джерел латиною у творах цього письменника видається нам найбільш прийнятним.

Також варто виокремити й деякі інші особливості *латиномовного дискурсу* у форматі англомовних творів Т. Неша. Латина, по-перше, є невід'ємним елементом і без того унікального авторського наративу; по-друге, латиномовний дискурс постає на захист майстерно організованої інтертекстуальності, яка теж є винятковою рисою творчості цього письменника; по-третє, специфіка застосування латиномовного дискурсу у творах Неша полягає в тому, що він завжди потрапляє в залежність від провідного сатиричного моту, зазнає змін, а тому в кожному окремому випадку семантика і конотація латиномовного вислову відіграють особливу роль у формуванні сатиричної поетики конкретної текстової структури.

Широке застосування латини в англомовному тексті Т. Неша мало свої передумови, що започаткували в коледжі Сент-Джонс у Кембриджі, де майбутній письменник із 1581 до 1586 рр. отримував ступінь бакалавра. Під час навчання найбільший інтерес у Неша викликали класична література й латина. *Антична література в оригіналі* – не лише фокус його студентської зацікавленості, а й чи не найбільша пристрасть у житті й кар'єрі цього самобутнього літератора. Нині встановлено, що, крім оригінальної класики (Овідія, Горация, Сенеки), у коледжі Неш прочитав два складні для розуміння творів латиною: трактат Корнелія Агриппи "Нехтування навчанням" ("De vanitate scientiarum"), численні цитати з якого він пізніше розмістив у "Пірсі Безгрошовому" і в "Останньому бажанні й заповіті Літа", і трактат Георгія Пікаторіуса "Дискурс про Дияволів", на основі якого він згодом вибудував один із розділів памфлету "Пірс Безгрошовий".

Розпочатий у коледжі процес скрупульозної праці над античними джерелами продовжився і в Лондоні, куди Неш переїхав 1589 р., і тривав до кінця його творчого шляху, до 1599 р. Саме у столиці відбулося остаточне закріплення латини як *елементу художньої творчості* письменника. Кожен новий твір, який щороку виходив з-під пера Неша у столиці, – новий і непередбачуваний широкий білінгвальний текстовий простір. За масштабне використання латиномовних цитат художні побратими прозвали Неша "божевільним греком" (Smith, 1904, с. 402), а він у свою чергу обізвав "бідними безлатинними авторами" (Nashe, 1598, с. 58) тих письменників, які не володіли "мовою мов" і водночас сподівалися на популярність нарівні з тими, чий твори демонстрували високий рівень знань у цій сфері.

Досконале володіння латиною, щире захоплення класичною культурою і творчістю її видатних представників, а також загальна ерудиція й енциклопедичні знання Т. Неша, – усі ці чинники сприяли появі оригінальної техніки письма, якою написані так звані лондонські твори письменника. У цих памфлетах (напр., у "Анатомії абсурду" 1589) вдячний випускник коледжу Неш неодноразово згадує про академічне минуле і висловлює пошану своїй альма-матер за можливість ґрунтовно вивчити латину і відшліфувати її під час гри в латиномовних студентських спектаклях.

Оригінальна манера використання латини, яку Т. Неш демонстрував упродовж 10 років активної письменницької праці, не лишилася поза увагою зарубіжних дослідників. На думку Л. Лернера, "присутність класичних оригінальних джерел свідчить про те, що письменник намагається задекларувати щось не своїми словами" (Lerner, 1989, с. 122). Літературознавці одноставні в тому, що Овідій – один із улюблених класиків Неша, адже прямі цитати із його творів збагачують кожне текстове полотно, написане цим письменником. Л. Хадсон помітила, що Неш інколи цитує Овідія навіть там, де воно не дуже доречно, але зізнається, що "пошуки Овідієвих цитат роблять цікавим читання майже кожного абзацу" (Hudson, 1984, с. 233). Слушним також є її зауваження про те, що "апеляції до Овідія формують підводну течію, яка представляє реакцію на політичну цензуру..." (Hudson, 1984, с. 234), тобто долідниця проводить паралель між гнівом імператора Августа на Овідія і боротьбою Неша з цензорами і патронами. На переконання Е. Осса-Річардсона, Неш "пристосовує латиномовні вислови до сатиричного наративу не з метою підкріплення певних аспектів свого тексту, а з метою зображення трансформацій, яких зазнає в ньому ця творча постать (Овідій – Л. Ф.)" (Ossa-Richardson, 2006, с. 955). Цікавість учених викликає механізм взаємодії латиномовного потоку з англomовним і функції Овідієвих сентенцій у Нешевих творах.

До того ж, у деяких дослідженнях творчості цього письменника ефективно застосовано і статистичний метод. Згаданий дослідник Е. Осса-Річардсон підрахував, що "у памфлеті "Пірс Безгрошовий" із 36 цитат 16 належить Овідію, а в бурлеску "Нешева пісна їжа" йому належить сім цитувань із 16. Проте в романі "Нещасливий мандрівник" (1593) його присутність повсюдна: із 42 цитат 32 з Овідія" (Ossa-Richardson, 2006, с. 951). Тож, спираючись на цей висновок, згідно з яким найрепрезентативнішими у плані запозичень Овідія є роман Неша "Нещасливий мандрівник" ("The Unfortunate Traveller", 1593) і памфлет "Пірс Безгрошовий" ("Pierce Penniless", 1592), у цій статті визначимо семантику і призначення латиномовного дискурсу, представленого цитатами із творів цього античного класика в кількох епізодах із названих англійських творів.

Головним героєм роману "Нещасливий мандрівник" є паж Короля Генріха VIII Джек Вілтон, який подорожує зі своїм господарем Західною Європою, помічає і викриває соціальні й моральні проблеми тогочасся. У військовому таборі під французьким Теруаном Джек шиє в дурні одного амбітного капітана, переконавши його в тому, що для просування службовою драбиною потрібно перейти у стан ворога, дізнатися там обстановку й доповісти її Королеві. Щоб капітан повірив у його побрехеньки, Джек щедро йому заплатив, і щойно той взявся виконувати його шахрайський наказ, паж доповів Королеві, що у їхньому таборі завівся зрадник.

Результатом цієї авантюри було подвійне катування кар'єриста – як своїми, так і чужими.

Один із текстових уривків, присвячених розіграшу капітана мовою оригіналу має такий вигляд: "The Monsieur Capitano eat up the cream of my earning, and *Crede mihi, res est ingeniosa dare*, a man is a fine fellow as long as he has any money in his purse. That money is like marigold, which opens and shuts the sun, if fortune smileth or one be in favour, it flowers, if the evening of age comes on, or the falls into disgrace, it fadeth and is nit to be found" (Nashe, 1976, с. 217).

Як у перших, що вийшли з друку за життя автора, так і в сучасних виданнях роману "Нещасливий мандрівник" латиномовний вислів виділяється курсивом. *Crede mihi, res est ingeniosa dare* англійською перекладається як "Believe me, it is a noble thing to give" ("повір, що давати – шляхетна справа"). Цю сентенцію у скороченому вигляді Неш запозичив із "Любовної елегії" 8 Овідія, у якій античний поет сварить стару жительку міста за те, що вона навчає любовному ремеслу свою господиню.

У процитованому вище фрагменті спостерігається типова для Т. Неша модель репрезентації античних вкраплень. Він продовжує смисл англomовного речення рядком із Овідія, а закінчує думку англomовними метафоричними дефініціями та спостереженнями щодо впливу грошей на людську мораль. У текстовій мікροструктурі, де чергуються латина й англomовний текстовий потік, це висловлювання Овідія набуває іншої конотації за рахунок потрапляння у відмінний від оригіналу контекст. Коли у восьмій елегії Овідій говорив про мистецтво "давати", то мав на увазі продажне кохання, а для Джека це означало заплатити капітанові, щоб купити його сумління і патріотизм, а для капітана відповідно, це гроші, за які він продає пажеві ці безцінні моральні якості. Джек зізнається, що змушений був піти на такий крок, аби його ошукаństwo виглядало правдоподібним і плідним, тобто було майстерним, непомітним, а тому шляхетним. Унаслідок цього Джек справді зробив благородну справу – вивів на чисту воду, висміяв і покарав жадібного зрадника.

Тож під дією домінуючої сатиричної стихії, спродукованої "карнавальним" героєм Джеком, у макроконтексті сенс цитати Овідія трансформується й набуває смислу, необхідного англійському авторові. До того ж, у широкому форматі роману і латиномовний вислів античного класика, і викривальний англomовний дискурс, віртуозно переплетені елизаветинським сатириком у одній синтаксичній структурі, спрямовані на висміювання зрадливого капітана, для якого під час війни першорядним завданням є не захист батьківщини, а бажання зробити кар'єру, і на засудження в особі капітана таких поширених у ті часи морально-етичних вад як жадібність і зрадливість.

Дослідник Дж. Джуссеранд, який відзначив присутність численних елементів латиномовного дискурсу в романі Неша, саме тоді зауважив, що таку репрезентативність можна пояснити їхньою функцією: вони характеризують головного героя Джека Вілтона, у якого "... заготовлена всяка всячина латиною, щоб у розмові сипати усталеними виразами для переконливості..." (Jusserand, 1966, с. 309). Водночас учений не виявив розбіжностей між семантикою латиномовного наративу й Нешевого авторського тексту. З цього приводу зазначимо, що, на нашу думку, латиномовне цитування античного класика в "Нещасливому мандрівникові" варто розглядати, передусім, крізь призму авторської сатири та її різних відтінків у цьому романі (іронії,

сарказму, пародії, бурлеску тощо). Кризь горнило саме цих складових у англомовній оповіді цитати латиною зазнають суттєвих різнопланових змін. Як показує проаналізований фрагмент із роману, рядки із "Любовних елегій" Овідія у викривальному середовищі перестають функціонувати як виразники класичної "високої" думки і починають виконувати роль інтенсифікатора глибинних авторських інтенцій.

Усвідомлення тактики і стратегії запозичення кількох Овідієвих рядків англійським сатириком спроможне пролити світло і на механізми структурування білінгвального романного тексту: латиномовною фразою Неш ініціює певний постулат, а в подальшому розвиває його рідною для себе мовою, або латиною продовжується його англомовний сатирично спрямований наратив, або ж нею англійський автор завершує свій сатиричний коментар. Тож згадана Дж. Джуссерандом "латиномовна всяка всячина", що сиплеться з вуст Джека, характеризує не лише головного героя твору. Щойно описаний характер структурування тексту (комбінування латиномовного й англомовного наративів) дає авторові унікальний шанс приховати між рядків цього білінгвального мережива свій критичний голос. Тому латина функціонує і як мовний засіб імпліцитної сатири.

Так само діє Т. Неш і у памфлеті "Пірс Безгрошовий", увесь текстовий простір якого густо всіяний латиномовними сентенціями. Як і в романі, пальму першості серед цитованих сатириком античних класиків у цьому творі теж тримає Овідій. На прикладі фінальних пасажів памфлету з'ясуємо роль латиномовного дискурсу у найвідомішому викривальному творі англійського письменника.

"*Tantum hoc molior, in this short digression, to acquaint our countrey men that live out of the Echo of the Court, with a common knowledge of his invaluable vertues, and shew my selfethankfull (in some part) for benefits received: which since words may not countervail, that are the usual labour of euerie idle discourser, I conclude with that of Ovid:*

Accipe per longos tibi qui deseruiat annos,

Accipe qui pura nouit amare fide.

And if my zeale and duty (though all to meane to please) may by any industrie, be reformed to your gracious liking, I submit the simplicitie of my indeuours to your seruice, which is, all my performance may profer, or my abilitie performe. *Praebeat Alcinoi poma benignus ager,*

Officium pauper numeret studiumque fidemque.

And so I breake off this endlessse argument of speech abruptlie.

FINIS" (Nashe, 1958, c. 111).

Цей фрагмент памфлету – приклад яскравого мовного білінгвізму. типового і для памфлетистики Неша. Автор по черзі використовує латинські й англійські конструкції: фінальна промова памфлету розпочинається словами *Tantum hoc molior* (я хочу розповісти), які мають суто інтродуктивне значення; далі автор продовжує англомовним пасажем, потім цитує Овідія, на зміну їм приходить його власний наратив, за яким знову йде двовірш із Овідія, а за ним останнє англомовне речення памфлету. Як зазвичай, завершує Неш памфлет латиномовним FINIS. Як і в романі "Нещасливий мандрівник", латиномовні вставки вже в першому виданні памфлету, датованому 1592 р., виділені курсивом.

Щоб зрозуміти призначення латиномовного дискурсу у процитованому вище фрагменті, у ньому варто виокремити два пов'язані між собою концепти. По-перше, Неш наголошує, що адресатом його твору є не Двір, який у тексті памфлету він засуджує і звинувачує у

появі соціальних і моральних проблем, а пересічні читачі. Тому, по-друге, Неш переймається з приводу рецепції памфлету саме простою читацькою аудиторією і звертається до неї словами з елегії 1 Овідія:

"Прийми того, хто довгі роки тобі присвячує себе,
Прийми того, хто любить і у тебе вірить!"
(переклад мій – Л. Ф.).

Вочевидь, цитатою із Овідія Неш тут підкріплює смисл свого англомовного вислову.

Далі, подібно до свого "карнавального" героя Джека Вілтона, у останніх репліках памфлету Неш одягає маску професійно нездатного автора, обзиває свій твір "порожньою балаканиною", але в той же час виказує сподівання на те, що і багатим читачам було б корисно його прочитати. Цього разу він підсилює свою думку оригінальною цитатою із елегії 10 Овідія, яка українською мовою може звучати так:

Хоч і збираєш плоди із землі Алкіноя,
Бідного друга цінуй вірність і турботу
(переклад мій – Л.Ф.)

Латиномовні рядки тут теж доповнюють сенс англомовного речення, проте, думається, у памфлетному середовищі вони набувають і нового смислу. У тексті памфлету Неш неодноразово прозоро натякає, а інколи і доволі відверто пише про те, що у елизаветинській Англії нерозв'язаним було питання про низький соціальний статус професійного письменника, який, попри свої освіченість і талант, у соціумі почувався матеріально незахищеним і не отримував за свою роботу належної підтримки з боку влади. Тож тут Неш прохає так званого "багатого" читача оцінити твір і здібності "бідного" літератора. Так він закликає реципієнтів "із землі Алкіноя", незважаючи на багатство, яке у двовірші уособлює батьківщина Алкіноя Схірея, відчувати й реагувати на потреби незаможних прошарків населення.

Отже, між рядків латиномовного вислову Овідія в макроконтексті памфлету прочитується проблема соціального становища професійного письменника в елизаветинському суспільстві й авторське ставлення до неї. У такому контексті афоризм Овідія звучить як елемент імпліцитної авторської критики та постає компонентом сатиричного поля памфлету "Пірс Безгрошовий". Тут вельми слушними є слова Л. Хадсон про Овідієві сентенції, між рядків яких, на її думку, завуальована Нешева реакція на політичну цензуру: якщо і не реакція на цензуру саме в описаному пасажі з памфлету "Пірс Безгрошовий", то загальна критична рецепція Двору в інших фрагментах памфлету проступає відчутно.

Рекордне використання складових латиномовного дискурсу в тексті роману "Нещасливий мандрівник" і памфлету "Пірс Безгрошовий" свідчить про те, що антична спадщина була для Т. Неша невичерпним джерелом невтомної творчої енергії. Інтерес до латини й зацікавленість давньою літературою постійно підживлювали інтелектуальний і письменницький імпульс Неша, додавали йому емоційного й життєвого ґарту. Латиномовний дискурс, що у двох згаданих творах представлений цитуваннями з "Любовних елегій" Овідія, переконливо доводить факт виняткової двомовної свідомості Неша, його гуманітарної компетенції, начитаності й ерудиції, є показником поважного ставлення до античної літератури взагалі та Овідія зокрема. Використання латиномовних сентенцій є також результатом копіткої і постійної філологічної активності Неша, адже, починаючи з коледжу,

він потім неодноразово уважно перечитував Овідієві елегії в Лондоні, найвірогідніше, запам'ятовував цілими фрагментами, і лише тоді ретельно відбирав із них ті рядки, що були співзвучними з ідейним змістом створеного ним англомовного пасажу.

Демонстративну функцію, як показує ця розвідка, апеляції до Овідія у творах Т. Неша виконують вкрай рідко. Точніше, лише *графічні* виокремлення, що застосовують услід за ренесансними і сучасні видавці творів письменника, виконують функцію візуальної репрезентації. Латиномовні вставки трансклюють, передусім, додаткову семантику, але вона дуже швидко трансформується під впливом авторського сатиричного наративу, внаслідок чого набуває нових конотативних значень, яких не було у творах знаменитого попередника англійського автора. Більше того, з розгортанням наративного потоку кожна наступна цитата Овідія, що від початку не є сатирично спрямованою, під дією магістрального викривального контексту майже одразу послаблює свої первинні інтонації і починає звучати і сприйматися так само критично, як іангломовний дискурс Неша, в оточенні якого вона перебуває. Тобто відбувається нашарування голосів Овідія і Неша, що призводить до двоголосся, властивого для інтертекстуальної гри. Її результат суголосний із ключовою метою ренесансного автора, – досягти того, аби потенційний читач зрозумів, що і в латиномовній цитаті, як і в англомовних сусідніх висловах, глибоко захована критика, засудження, висміювання. Взаємодія різних за емоційним наповненням латиномовного й англомовного мовних потоків не лише продукує гру смислів і так проливає світло на авторський художній задум, але й, що важливіше, надає Нешеві можливість зашифрувати *власне* ставлення до описуваного, яке буде експліковане в англомовних реченнях, що розміщені поруч із цитованими латиною (це ілюструють проаналізовані уривки з "Пірс Безгрошового").

Звичайно, у сентенціях Овідія – узятих окремо, без викривального контексту – уже представлена певна проблема, яка може сприйматися в межах Нешевого твору і у своєму первозданному вигляді (напр., кохання). Проте, потрапляючи в залежність від викривального наративу, вона починає адаптуватися до конкретного художнього контексту (роману чи памфлету) і тоді вже стає актуальною для елізаветинської Англії та потрапляє під Нешеве сатиричне перо. Під таким потужним впливом відбувається ренесансне розширення концептуального сенсу Овідієвих афоризмів: від потрактування сутності кохання до репрезентації моральних і соціальних проблем. На цьому ґрунті виростає, зокрема, проблема жадібності і зрадливості людської натури в романі "Нещасливий мандрівник". Тут почасти можна погодитися з думкою Е. Осса-Річардсона про те, що Неш цитує Овідія, щоб прослідкувати, як саме у сатиричному контексті змінюється зміст поезій античного майстра. На нашу думку, це було важливим для Неша завданням, але головною метою все ж була репрезентація сатиричних поглядів через посередництво апеляцій до крилатих висловів Овідія.

Підведення підсумків цієї розвідки варто розпочати із твердження, що аналітичним прочитанням декількох тестових епізодів, яким би детальним воно не було, не вичерпується вивчення теми професійних стосунків одного з найрозумніших "university wits" Томаса Неша з надбаннями античних майстрів і предметної реалізації латиномовного дискурсу у його творчості. Для цього потрібне самостійне глибоке дослідження з фокусом на особливостях застосування і "метаморфоз" Овідієвих

сентенцій у різножанрових творах Т. Неша. Оскільки в кожному конкретному випадку взаємодія двох дискурсів матиме іншу функціональну й поетикальну перспективу, то для отримання ґрунтовних висновків варто ще неодноразово вчитуватися в білінгвальні Нешеві тексти.

Головним результатом цієї статті, яка може слугувати відправною точкою для проведення майбутніх досліджень, є висновок про те, що і в романі "Нещасливий мандрівник", і в памфлеті "Пірс Безгрошовий" Т. Неш цитує рядки Овідія з метою імплікації своїх викривальних інтенцій. Крім Овідієвих, у проаналізованих у цій роботі творах зустрічається чимало латиномовних цитувань з інших античних авторів, тож варто би визначити і їхню роль у організації авторської критики. Наступний крок у дослідженні специфіки білінгвальних творів Неша – структурування латиномовного дискурсу у його п'єсі "Останнє бажання і заповіт Літа" ("Summer's Last Will and Testament", 1592), яке, на наше переконання, здатна конкурувати з романом у плані залучення до англомовної текстової тканини іншомовних класичних поезій. Тож двомовний текст цього драматичного твору теж можна розглянути крізь призму інтертекстуальних мотивів і поетикальних стратегій автора-сатирика.

Окреслені перспективи, однак, будуть неповними, якщо не анонсувати ще один цікавий дослідницький ракурс. Окрім цитувань, кожен сторінку Нешевих текстів увиразнюють латиномовні слова, вислови і речення, які є звичайними авторськими вкрапленнями, використаними замість необхідних за змістом англійських – це теж абсолютно новий, але напроцьод необхідний для нешезнавця виклик. У перекладацькому розрізі результативним обіцяє бути вивчення методики й особливостей латинсько-українського перекладу на прикладі творів "божевільного грека" Томаса Неша.

Список використаних джерел

- Торкут, Н. М. (2000). *Проблеми генези і структурування жанрової системи англійської прози пізнього Ренесансу (малі епічні форми та література "факту")*. Запорізький державний університет.
- Федоряка, Л. Д. (2023). Трансформація легенди про Геро і Леандра у творі "Пісня їжа": від романтики К. Марло до бурлеску Т. Неша. *Матеріали Всеукраїнської наукової конференції "Література як семіотичний ресурс культури (XX Філологічні читання пам'яті Н.С. Шрейдер)"* (с. 87–91). ДНУ імені Олеся Гончара.
- Hutson, L. (1984). *Thomas Nashe in Context*. Clarendon Press.
- Jusserand, J. (1966). *The English Novel in Time of Shakespeare*. Benn/Barnes and Noble.
- Lerner, L. (1989). Ovid and Elizabethans. In *Ovid Renewed* (с. 121–135). Cambridge University Press.
- Nashe, Th. (1958). Pierce Penniless, His Supplication to the Devil. In *The Works of Thomas Nashe: in 5 vols.* (Vol. 1, p. 3–111). Basil Blackwell.
- Nashe, Th. (1976). The Unfortunate Traveller. In P. Salzman (Ed.), *An Anthology of Elizabethan Prose Fiction* (pp. 207–360). Oxford University Press.
- Ossa-Richardson, A. (2006). Ovid and the Free Play with Signs in Thomas Nashe's "The Unfortunate Traveller". *The Modern Language Review*, 945–957.
- Stern, T. (2017). Nashe and Satire. In *The Oxford History of the Novel in English* (pp. 180–209). Oxford University Press.
- The Three Parnassus Plays. (1904). In *Elizabethan Critical Essays: in 2 vols.* (Vol. 1, p. 385–412). Oxford University Press.

References

- Fedoraka, L. D. (2023). Transformation of the Legend about Hero and Leander in the prose fiction "Lenten Stuff": from K. Marlow's romance to Th. Nashe's burlesque. In *Proceedings of Ukrainian Scientific conference Literature as Semiotic Resource of Culture (XX Philological Readings in memory of N.S. Shreider)*, (pp. 87–91). The Oles Honchar National University of Dnipro [in Ukrainian].
- Jusserand, J. (1966). *The English Novel in Time of Shakespeare*. Benn/Barnes and Noble.
- Lerner, L. (1989). Ovid and Elizabethans. In *Ovid Renewed* (pp. 121–135). Cambridge University Press.
- Nashe, Th. (1958). Pierce Penniless, His Supplication to the Devil. In *The Works of Thomas Nashe: in 5 vols.* (Vol. 1, pp. 3–111). Basil Blackwell.

Nashe, Th. (1976). The Unfortunate Traveller. In P. Salzman (Ed.), *An Anthology of Elizabethan Prose Fiction* (pp. 207–360). Oxford University Press.

Ossa-Richardson, A. (2017). Ovid and the Free Play with Signs in Thomas Nashe's "The Unfortunate Traveller". *The Modern Language Review*, 945–957.

Stern, T. (2017). Nashe and Satire. In *The Oxford History of the Novel in English* (pp. 180–209). Oxford University Press.

The Three Parnassus Plays (1904). In *Elizabethan Critical Essays: in 2 vols.* (Vol. 1, pp. 385–412). Oxford University Press.

Torkut, N. M. (2000). *Problems of Genesis and Structurization of the English Prose Genre System in the Late Renaissance (Small Epic Forms and Literature of "Fact")*. Zaporizhzhia State University [in Ukrainian].

Отримано редакцією журналу / Received: 15.01.2023

Прорецензовано / Revised: 23.02.2023

Схвалено до друку / Accepted: 20.04.2023

Liudmyla FEDORIAKA, PhD (Philol.), Assoc. Prof.

ORCID ID: 0000-0003-0987-9544

e-mail: fedoryaka.lyudmila@gmail.com

Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih, Ukraine

SPECIFICITY AND FUNCTIONS OF THE LATIN LANGUAGE DISCOURSE IN "A CRAZY GREEK" THOMAS NASHE'S PROSE

Background. The article explores the specificity of the Latin language discourse functioning in the works of the Elizabethan writer Thomas Nashe (1567–1601?). The novel "The Unfortunate Traveller" (1593) and the pamphlet "Pierce Penniless" became here the subject of research as Nashe quotes Ovid most often in them. Classical humanitarian education at Saint Jones college, sincere interest in ancient literature and culture, brilliant knowledge of Latin stimulated the usage of Latin expressions in his works, and also, these factors made it possible to determine the peculiarities of the Latin language discourse in Th. Nashe's satirical fiction.

Methods. Different methods were used to determine the specificity of the Latin discourse in the two works of Th. Nashe. Analytical, synthetic, and cultural historical methods were prioritized for the literary and critical understanding of texts. Textological, stylistic, biographical and interpretive research methods were chosen for the analysis.

Results. The author of the article came to the conclusion that his favorite classic writer was Ovid as sentences from his "Amores" enrich the texts of most English writer's works. The usage of Latin quoting clearly indicates erudition, encyclopedic knowledge and inexhaustible creative energy of one of the most intelligent "university wits" Th. Nashe. However, the main goal of this article was to establish the functionality of Ovid's words.

Conclusions. The analysis of several fragments from the novel and the pamphlet allowed to state that Latin-language Ovid's maxims underwent changes in the satirical context of the Elizabethan writer's works. As a result. They lose the emotional and pragmatic meaning inherent in the original text and begin to play the role of an intensifier of the English author's satirical imperatives.

Keywords: the Latin language discourse, Thomas Nashe, Ovid, "The Unfortunate Traveller", "Pierce Penniless", satirical poetics.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.